

การพัฒนางานออซอนกลองยาวชาววาปี ของดีพื้นบ้านจังหวัดมหาสารคาม

Development of Chawapee's Ongson Tomtom Festival: Popular Folk Musical Instrument of Mahasarakham

ทินกร น้อยดำแย¹

Tinnakorn Noytumyae¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ ศึกษาหาแนวทางการพัฒนางานออซอนกลองยาวชาววาปี ของดีพื้นบ้านจังหวัดมหาสารคาม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพที่ประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการแบบมีส่วนร่วม มาใช้เป็นกรอบในการศึกษา เน้นการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อสำรวจ สัมภาษณ์ และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยมีกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย คณะกรรมการจัดงานประเพณี ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หัวหน้าวงกลองยาว และผู้ผลิตกลองยาว เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนแล้วจึงทำการวิเคราะห์และนำเสนอ ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนางานออซอนกลองยาวชาววาปี ของดีพื้นบ้านจังหวัดมหาสารคาม มี 4 ประการ คือ 1) ปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการงานโดยคัดเลือกตัวแทนกลุ่มหัวหน้าวงกลองยาว และกลุ่มผู้ผลิตกลองยาว เข้าไปมีบทบาทในคณะกรรมการจัดงาน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) ปรับปรุงการจัดสรรเงินรางวัลการประกวดกลองยาวให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป 3) ประชาสัมพันธ์ชี้แจงงบประมาณให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนทราบอย่างสม่ำเสมอและทั่วถึง และ 4) ปรับปรุงการติดตามประเมินผลการจัดการงานให้มืออย่างสม่ำเสมอและรอบด้าน เพื่อให้การจัดการงานขับเคลื่อนไปในทิศทางที่เหมาะสม สร้างสรรค์ และก่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม, การจัดการแบบมีส่วนร่วม, งานเทศกาล

¹ นักศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

¹ Student, the Degree Master of Arts Program in Cultural Resource Management, Faculty of Archaeology, Silpakorn University

Abstract

The purpose of this article was to identify ways to develop Chawapee's Ongsom Tomtom Festival (Popular Folk Musical Instrument of Mahasarakham Province). The article is a qualitative research project using participation as the conceptual framework. Data collection methods were surveying, interview and observation. The focus groups were a festival management committee, the head of local government, the heads of the long drum music group and the long drum makers. Information analysis and presentation continued after data collection was completed. The results show four ways to develop Chawapee's Ongsom Tomtom Festival: 1) Improve the administration structure by choosing representatives from the heads of the long drum music group and the long drum makers and reassign them to the festival management committee and local governors. 2) Improve the long drum award management in tandem with current economic conditions. 3) Publicize budget management to stakeholders in all sectors regularly and thoroughly 4) Improve festival management evaluation regularly and thoroughly so as to manage the festival in proper, creative and sustainable ways.

Keywords: Cultural Resource Management, Participative management, Festival

บทนำ

งานออนซอนกลองยาวชาววาปี ของดีพื้นบ้านจังหวัดมหาสารคาม เป็นงานที่นำเอาวัฒนธรรมกลองยาวในพื้นที่อำเภอลำปุม จังหวัดมหาสารคาม มาจัดเป็นงานวัฒนธรรมประจำปี ที่แสดงอัตลักษณ์พื้นบ้านของชาวอำเภอลำปุมและนำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมกลองยาวในพื้นที่ให้คงอยู่ ตามคำจำกัดความในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ออนซอน หมายถึง งาน เพราะพริ้ง ซาบซึ้ง ตรึงใจ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1386) เมื่อหมายรวมเข้ากับชื่อของการจัดงานจึงหมายถึง งานที่นำเอาวัฒนธรรมกลองยาวในพื้นที่อำเภอลำปุมมานำเสนอเพื่อให้เกิดความซาบซึ้งตรึงใจแก่ผู้เข้าร่วมงาน

วัฒนธรรมกลองยาวเดิมใช้ประโยชน์ในการบรรเลงเพื่อความสุขสำราญในเทศกาลและงานประเพณีที่แสดงให้เห็นความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น บุญเดือนสี่ บุญผะเหวดมีฆวนแห่ผ้าผะเหวด

บุญเดือนหก บุญบั้งไฟมีฆวนแห่บั้งไฟ บุญเดือนสิบเอ็ด บุญออกพรรษามีฆวนแห่ปราสาทผึ้ง ในฆวนแห่นอกจากมีผ้าผะเหวด บั้งไฟ และปราสาทผึ้งแล้วฆวนกลองยาวยังถือเป็นส่วนหนึ่งที่เรียกความสนใจแก่ผู้พบเห็น เพิ่มความสนุกสนาน ทุกงานบุญที่มีฆวนแห่จึงมักมีกลองยาวบรรเลงนำฆวนอยู่เสมอ (สมบัติ ทับทิมทอง, 2544: 85–86) การใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมกลองยาว ได้มีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญเมื่อนายสุรศักดิ์ ชาญยุทธ์ นายอำเภอลำปุม ร่วมกับทุกภาคส่วนในอำเภอลำปุม หยิบยกนำเอาวัฒนธรรมกลองยาวขึ้นมาส่งเสริมเป็นงานประเพณีประจำปีของอำเภอ เพื่อให้เกิดการพัฒนาฝีมือการแสดงกลองยาวตลอดจนเป็นการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมกลองยาวให้คงอยู่ โดยใช้ชื่อการจัดงานว่า “งานออนซอนกลองยาวชาววาปี ของดีพื้นบ้าน” จัดขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2539 ณ สนามหน้าที่ว่าการอำเภอลำปุม จังหวัดมหาสารคาม (ศุภชัย ศรีวิเนตร และคณะ, 2539: 19)

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานออนซอนกลองยาวชาววาปี ของดีพื้นบ้านจังหวัดมหาสารคาม พบว่า มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3 เรื่อง ประกอบด้วย การศึกษาของศุภชัย ศรีวิเนตร และคณะ (2539) ศึกษาเรื่อง กลองยาวชาววาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม การศึกษาของสมบัติ ทับทิมทอง (2544) ศึกษาเรื่อง สภาพการดำรงอยู่ของคณะกลองยาวอำเภอลาวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม และการศึกษาของสุมิตรา ทองพูล (2554) ศึกษาเรื่อง วัฒนธรรมกลองยาว : การแข่งขัน การอนุรักษ์ และพัฒนา เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อำเภอลาวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม การศึกษาสองเรื่องแรกเป็นการศึกษาแบบพื้นฐานเพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมกลองยาวในพื้นที่ และการศึกษาเรื่องหลังเป็นการศึกษาแบบประยุกต์เพื่อนำไปสู่การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมกลองยาวให้คงอยู่ การศึกษาทั้งหมดโดยเฉพะการศึกษาของสมบัติ ทับทิมทอง พบว่า งานออนซอนกลองยาวชาววาปี ของดีพื้นบ้านจังหวัดมหาสารคาม ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมกลองยาวในอำเภอลาวาปีปทุม 3 ช่วง คือ ช่วงก่อตั้ง มีการบรรเลงกลองยาวแบบดั้งเดิม มีเครื่องดนตรีประสมวงน้อยชิ้น คือ กลองยาวและกลองรำมะนา ใช้แสดงเพื่อความรื่นเริง แสดงความสามารถทางดนตรี สืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น และสร้างความภาคภูมิใจให้เกิดขึ้นกับตนเองและหมู่บ้าน ช่วงรวมตัว มีการปรับเปลี่ยนความมุ่งหมายในการเพิ่มการรับจ้างไปแห่ในขบวน มุ่งประกวดประชันแข่งขันเพื่อสร้างความมีชื่อเสียงเพื่อให้เกิดการว่าจ้างมากขึ้น มีการเพิ่มเครื่องดนตรีเข้ามาประสมวงหลายชนิด เช่น อีเล็กโทน กลองชุด 3 ใบ เบส พิณ ฉิ่ง และฉาบ และเริ่มมีการนำนางรำเข้ามาฟ้อนประกอบ และช่วงพัฒนา มีการประยุกต์และพัฒนากลองยาวไปสู่การแข่งขันอย่างเต็มรูปแบบทั้งการแข่งขันในอำเภอลาวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม และในจังหวัดต่างๆ ที่อยู่ใกล้เคียง (สมบัติ ทับทิมทอง, 2544: 40-46)

เมื่อพิจารณาตามข้อสรุปของสมบัติ ทับทิมทอง ทำให้เชื่อได้ว่างานออนซอนกลองยาวชาววาปี ของดีพื้นบ้านจังหวัดมหาสารคาม ช่วยให้อาณาจักรกลองยาวในพื้นที่มีการพัฒนาถึงขั้นสุด คือ มีการปรับประยุกต์และพัฒนาไปสู่การแข่งขันอย่างเต็มรูปแบบ แต่เมื่อข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นนั้นการจัดงานประเพณีส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบวัฒนธรรมกลองยาวให้แตกต่างออกไปจากเดิมโดยสิ้นเชิง คุณค่าดั้งเดิมนั้นสนองตอบต่อวิถีชีวิตผู้คนในประเพณีฮีตสิบสองโดยมีกลองยาวเป็นตัวเชื่อมให้เกิดความสนุกสนานขณะร่วมทำบุญ ชาวบ้านหากพอใจก็สามารถกระโดดเข้าร่วมขบวนกลองยาวได้โดยไม่มีพิธีรีตอง แต่คุณค่าใหม่ที่เกิดขึ้นนั้นกลองยาวกลายเป็นการแสดงหรือโชว์ที่ตอบสนองต่อการท่องเที่ยว ชาวบ้านหรือนักท่องเที่ยวไม่สามารถกระโดดเข้าร่วมขบวนกลองยาวได้เลยหากพอใจ เป็นแต่เพียงผู้ชมที่อยู่ชิดติดขอบเวที กระบวนการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดนี้จะไม่ใช่วิทยาเลยหากความคิดริเริ่มเกิดจากผู้มีส่วนได้เสียกับวัฒนธรรมกลองยาวอย่างแท้จริง หากเมื่อใดก็ตามกระบวนการพัฒนานั้นเกิดจากบุคคลเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพียงกลุ่มเดียวที่ต้องการนำวัฒนธรรมกลองยาวมาพัฒนาเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของตนเอง อาจทำให้วัฒนธรรมกลองยาวเปลี่ยนแปลงอย่างไร้ทิศทางจนไม่สามารถควบคุมให้วัฒนธรรมกลองยาวสนองตอบต่อชุมชนได้อีกต่อไป ซึ่งกระบวนการดังกล่าวยังเป็นสิ่งที่คลุมเครืออยู่ จึงเกิดความสนใจใคร่รู้ว่าเราควรทำอย่างไรเพื่อให้วัฒนธรรมกลองยาวสามารถสนองตอบต่อชุมชนผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรม ขณะเดียวกันเราควรทำอย่างไรเพื่อให้การจัดการงานประเพณีซึ่งเป็นการนำทรัพยากรวัฒนธรรมกลองยาวมาพัฒนาจะไม่ทำให้เกิดปัญหาเหมือนการพัฒนาทรัพยากรวัฒนธรรมในพื้นที่อื่น

ด้วยเหตุนี้จึงมีการศึกษาเรื่อง การพัฒนางานออนซอนกลองยาวชาววาปี ของดีพื้นบ้านจังหวัดมหาสารคาม ขึ้น โดยใช้แนวทางการศึกษา

การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการศึกษากระบวนการจัดงานประเพณีว่าเป็นเช่นใด เพื่อนำไปสู่การหาแนวทางการพัฒนางานออนไลน์ของเยาวชนชาววาปี ของดีพื้นบ้านจังหวัดมหาสารคาม เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืนต่อไป

วิธีการศึกษา

กรอบคิดการพัฒนางานออนไลน์ของเยาวชนชาววาปี ของดีพื้นบ้านจังหวัดมหาสารคาม พัฒนาจากแนวคิดการจัดการแบบมีส่วนร่วมที่ได้จากการสังเคราะห์ประเด็นสำคัญจากผลการศึกษาของ เจมส์ แอล. เครย์ตัน (James L. Creighton 2002) เรื่อง คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล (2550) เรื่องประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และวิชา เทียงธรรม สุนีย์ ละกำป็น และอาภาพร เผ่าวัฒนา (2551) เรื่องการพัฒนาศักยภาพชุมชน: แนวคิดและการประยุกต์ใช้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดมาพิจารณาปรากฏการณ์ในพื้นที่ 2 ประเด็น คือ ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม และขั้นตอนการมีส่วนร่วม

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม พิจารณาว่าการจัดงานประเพณีเกิดจากปัจจัยใดระหว่างการตัดสินใจนั้นจะมีผลกระทบที่สำคัญ การตัดสินใจนั้นจะมีผลกระทบต่อบางคนมากกว่าบางคน การตัดสินใจนั้นจะมีผลกระทบต่อประโยชน์ดั้งเดิมของคนบางคน การตัดสินใจนั้นเกี่ยวกับเรื่องที่มีความขัดแย้งอยู่ก่อนแล้ว และการตัดสินใจนั้นมีผลจำเป็นเพื่อให้เกิดการสนับสนุนต่อผลการตัดสินใจ (Creighton, James L, 2002) การพิจารณาว่าปัจจัยใดที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของการจัดงานประเพณี จะทำให้เห็นเหตุผลความจำเป็นของการจัดงาน กลุ่มคนผู้มีส่วนได้เสียและแรงขับเคลื่อนที่ทำให้เกิดการขับเคลื่อนการจัดงาน เมื่อทำการประเมินแล้วจะทำให้เกิดการเข้าใจปัญหาและวิธีการจัดงานว่าควร

ดำเนินการอย่างไรกับคนกลุ่มไหน เพื่อคงสถานการณ์มีส่วนร่วมที่มีอยู่ และเพิ่มสถานการณ์มีส่วนร่วมที่ขาดหาย

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม พิจารณาว่าการจัดการงานประเพณีในกระบวนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล, 2550) และ (วิชา เทียงธรรม สุนีย์ ละกำป็น และอาภาพร เผ่าวัฒนา, 2551) เป็นเช่นไร เพื่อให้เห็นกระบวนการว่ากลุ่มคนใดเป็นผู้ขับเคลื่อนหลัก ขับเคลื่อนรอง หรือถูกจัดวางให้เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อประเมินว่าการจัดงานประเพณีขับเคลื่อนโดยกลุ่มผู้นำ หรือชุมชน เมื่อเข้าใจปรากฏการณ์แล้วจึงนำไปสู่การเสนอแนวทางการพัฒนางานประเพณีต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษาเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง เน้นการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อสำรวจ สัมภาษณ์ และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยแบ่งขั้นตอนการศึกษาออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ ประชากรผู้ให้ข้อมูลหลัก วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การตรวจสอบคุณภาพ และการนำเสนอผลการศึกษา

1. ประชากรผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดงานประเพณี 4 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) คณะกรรมการจัดงานประเพณี ได้แก่ นายอำเภอ ปลัดอำเภอผู้ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการฝ่ายเลขานุการ ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอ นักการเมืองท้องถิ่น และข้าราชการส่วนภูมิภาค 2) ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้อำนวยการกองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3) หัวหน้าวงกลองยาว ได้แก่ หัวหน้าวงกลองยาว และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการวงกลองยาว และ 4) ผู้ผลิตกลองยาว ได้แก่ ผู้ผลิตกลองยาว และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตกลองยาว

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษามีทั้งข้อมูลปฐมภูมิ ที่ผู้ศึกษาจัดเก็บข้อมูลด้วยตนเองเป็นครั้งแรก และข้อมูลทุติยภูมิ ที่ผู้ศึกษาหาได้จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ที่มีอยู่แล้ว ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการลงพื้นที่ภาคสนามสำรวจชุมชนในอำเภอวาปีปทุมศึกษาวัฒนธรรมกลองยาวในบริบทสังคมและวัฒนธรรม “วาปีปทุม” สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์กล่าวถึงรายละเอียดและลงลึกในสิ่งที่ผู้ศึกษาต้องการนำข้อมูลไปวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์การศึกษา โดยเฉพาะในประเด็นการจัดการงานประเพณีและแนวทางการจัดการงานประเพณีที่ควรจะเป็น ทั้งนี้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกได้นำแนวคิดการจัดการแบบมีส่วนร่วมมาช่วยวางกรอบในการตั้งคำถามและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ผู้ศึกษาได้เข้าไปสังเกตการณ์งานประเพณี ระหว่างปี พ.ศ. 2555 – 2558 ส่วนข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลจากห้องสมุดมหาวิทยาลัย และหน่วยงานทางวิชาการต่างๆ อาทิ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยมหาสารคาม คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นต้น

3. การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลปฐมภูมิ และทุติยภูมิที่ได้มาดำเนินการดังนี้ 1) ถอดข้อความจากเครื่องบันทึกเสียงสัมภาษณ์ประชากรผู้ให้ข้อมูลหลักอย่างละเอียด 2) จัดเตรียมข้อมูลปฐมภูมิ และทุติยภูมิให้สะดวกสำหรับนำไปใช้วิเคราะห์ 3) ดำเนินการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่รวบรวมได้ตามประเด็นการศึกษา ประกอบด้วย วัฒนธรรมกลองยาวในบริบทสังคมและวัฒนธรรม “วาปีปทุม” การจัดการงานประเพณี และแนวทางการพัฒนา

งานประเพณี 4) ทบทวนข้อมูลที่จัดหมวดหมู่ไว้แล้วโดยการนำแนวคิดการจัดการแบบมีส่วนร่วมมาใช้เป็นแกนเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่โดยเฉพาะประเด็นการจัดการงานประเพณีว่าผู้คนผู้มีส่วนได้เสียในการจัดการงานประเพณีมีส่วนร่วมอย่างไร จากนั้นนำเสนอแนวทางการพัฒนางานประเพณีบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมจากมุมมองของคนภายในเป็นหลัก 4) นำข้อสรุปที่ได้จากการทบทวนมาสร้างความเชื่อมโยงหาแบบแผนข้อค้นพบเพื่อตอบคำถามของการศึกษาที่ตั้งไว้

4. ตรวจสอบคุณภาพ ผู้ศึกษาดำเนินการตรวจสอบความเพียงพอของข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ ความน่าเชื่อถือ และความถูกต้อง โดยใช้วิธีการตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลว่าเป็นตัวแทนที่แท้จริงของผู้ให้ข้อมูลหลักหรือไม่ ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า คือ ตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งเวลา ที่สังเกตและสัมภาษณ์ในเรื่องเดียวกัน แต่ต่างเวลา ตรวจสอบข้อมูลจากสถานที่ ที่สังเกตและสัมภาษณ์ในเรื่องเดียวกันแต่ต่างสถานที่ และตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งบุคคล ที่สังเกตและสัมภาษณ์ในเรื่องเดียวกันแต่ต่างบุคคล เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีคุณภาพน่าเชื่อถือเพียงพอ

5. การนำเสนอผลการศึกษา นำเสนอผลการศึกษาในลักษณะเชิงพรรณนา และพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง การจัดการงานออนซอนกลองยาวชาววาปี ของดีพื้นบ้านจังหวัดมหาสารคาม แบ่งประเด็นการศึกษาออกเป็น 3 ประเด็น ประเด็นแรกวัฒนธรรมกลองยาวในบริบทสังคมและวัฒนธรรม “วาปีปทุม” นำเสนอความเป็นมาของอำเภอวาปีปทุมและความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมกลองยาวที่มีต่อวิถีชีวิตผู้คน ประเด็นต่อมาการจัดการงานประเพณี นำเสนอพัฒนาการการจัดงาน

ประเพณี แนวทางการจัดงานประเพณีที่ผ่านมา และผลของการจัดงานประเพณี และประเด็นสุดท้ายแนวทางการพัฒนางานประเพณี นำเสนอสภาพปัญหาของการจัดงาน และแนวทางการพัฒนางานประเพณี โดยมีรายละเอียดผลการศึกษาในแต่ละประเด็นดังนี้

วัฒนธรรมกลองยาวในบริบทสังคมและวัฒนธรรม “วาปีปทุม”

กลุ่มชนไทย – ลาว ที่อาศัยอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำโขงและสาขาทั้งในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยปรากฏวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์กับการใช้กลองยาวอยู่ทั่วไป ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวกลองยาวเป็นเครื่องดนตรีที่เก็บไว้เป็นสมบัติของวัดใช้บรรเลงในการประกอบงานประเพณีต่างๆ ส่วนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ บทบาทของกลองยาวก็มีลักษณะเช่นเดียวกับที่ปรากฏในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แต่ส่วนใหญ่แล้วกลองยาวจะเป็นสมบัติของชุมชน

อำเภอลำปำปทุม เป็นอีกพื้นที่หนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ปรากฏการนำวัฒนธรรมกลองยาวมาใช้กันอย่างแพร่หลาย อำเภอลำปำปทุม เป็น 1 ใน 13 อำเภอในจังหวัดมหาสารคาม ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของตัวจังหวัดมีระยะห่างราว 40 กิโลเมตร เดิมมีฐานะเป็นเมือง ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2422 โดยขอยกบ้านนาเลาขึ้นเป็นเมือง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ พระราชทานนามเมืองว่า วาปีปทุม ต่อมาในปี พ.ศ. 2444 จึงถูกยุบลงเป็นอำเภอหนึ่งขึ้นตรงกับจังหวัดมหาสารคาม (สมบัติ ทับทิมทอง, 2544: 20-23)

วัฒนธรรมกลองยาวมีบทบาทและได้ถูกนำมาใช้ในวิถีชีวิตของชาวอำเภอลำปำปทุมใน 3 มิติ ประกอบด้วย ความสัมพันธ์กับประเพณีฮีตสิบสอง ความสัมพันธ์กับการถ่ายทอดภูมิปัญญา และความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจ

ความสัมพันธ์กับประเพณีฮีตสิบสอง กลองยาวถูกนำมาใช้แห่แหนในประเพณีฮีตสิบสอง 7 ฮีต ประกอบด้วย เดือนอ้าย : บุญเข้ากรรม นำกลองยาวมาใช้ในการแห่ผ้าป่าเพื่อนำไปถวายพระสงฆ์ที่พึงออกจากการเข้ากรรม หรือนำไปถวายวัดเพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เดือนสาม : บุญข้าวจี้นำกลองยาวมาใช้แห่ผ้าป่านำไปถวายวัดเนื่องในวันมาฆบูชา เดือนสี่ : บุญผะเหวด นำกลองยาวมาใช้แห่กันทั่วหลอน กันต์จอบเพื่อนำมาจุดบั้งไฟไทยธรรมไปถวายพระสงฆ์ขณะแสดงพระธรรมเทศนามหาชาติเวสสันดรชาดก เดือนห้า : บุญสงกรานต์ นำกลองยาวมาใช้ในการแห่พระพุทธรูปคู่บ้าน คู่เมืองเพื่อให้พุทธศาสนิกชนสรงน้ำพระเดือนหก : บุญบั้งไฟ นำกลองยาวมาใช้ในการแห่บั้งไฟ เดือนแปด : บุญเข้าพรรษา นำกลองยาวมาใช้แห่กันเทียนไปถวายวัด และเดือนสิบสอง : บุญกฐิน นำกลองยาวมาใช้แห่กฐินไปทอดถวายวัด ในประเพณีฮีตสิบสองทั้ง 7 ฮีต ปรากฏการนำกลองยาวมาใช้ในการแห่ในเดือนสี่ : บุญผะเหวด เป็นฮีตแรก (พรชัย ศรีสารคาม, 2560) จากนั้นนำไปปรับใช้กับอีก 6 ฮีตที่เหลือ นอกจากนี้ยังมีการนำไปใช้ในงานมงคลที่แสดงถึงความเปลี่ยนแปลงของชีวิต เช่น งานบวช งานแต่ง และงานฉลองพิชัยสมณศักดิ์ เป็นต้น โดยกลองยาวไม่มีบทบาทในพื้นที่ของงานอวมงคลที่เกี่ยวกับการตาย และเลี้ยงผี เป็นต้น (ชัยศรี วัฒนราช, 2560)

ความสัมพันธ์กับการถ่ายทอดภูมิปัญญา ในอำเภอลำปำปทุมมีครูกลองยาวคนสำคัญที่มีบทบาทในการถ่ายทอดส่งต่อวัฒนธรรม 2 คน ประกอบด้วย นายแข็ง เหลา ชาวบ้านไผ่ฟ้า ตำบลเสือโก้ก และนายเที่ยง พิณฑะปะกัง ชาวบ้านหมูที่ 2 ตำบลบ้านหวาย โดยเฉพาะนายเที่ยง พิณฑะปะกัง เป็นครูกลองยาวที่ได้รับการยอมรับและมีชื่อเสียงมาก เพราะได้ไปทำการฝึกสอนการตีกลองยาวให้กับผู้สนใจจนสามารถก่อตั้งวงกลองยาวได้หลายคณะ การเรียนการสอนใช้วิธีการสอนแบบมุขปาฐะ คือเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง ระยะเวลาการฝึกสอนขึ้น

อยู่กับความรู้และความสามารถของผู้เรียน ซึ่งใช้เวลาประมาณ 1 สัปดาห์ (สุวิทย์ นามวิเศษ, 2560)

ความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจ ในอำเภอวาปีปทุม มีการผลิตกลองยาวเพื่อจำหน่าย และการว่าจ้างวงกลองยาวไปบรรเลงตามงานต่างๆ การผลิตกลองยาว มีแหล่งผลิตกลองยาว 4 แหล่ง ประกอบด้วย กลุ่มนายเที่ยง พิณทะปะกัง กลุ่มผลิตกลองยาวบ้านตลาด กลุ่มผลิตกลองยาวบ้านโคก และกลุ่มผลิตกลองยาวบ้านจอกขวาง (สุมิตรา ทองพูล, 2554: 77-86) กลุ่มนายเที่ยง พิณทะปะกัง เป็นกลุ่มผลิตกลองยาวที่มีมาก่อนการจัดงานออนซอนกลองยาวชาววาปี ของดีพื้นบ้านจังหวัดมหาสารคาม เริ่มผลิตในราวปี พ.ศ. 2515 – 2516 ส่วนสามกลุ่มต่อมาผลิตหลังจากมีการจัดงานประเพณีขึ้นแล้ว กรรมวิธีการผลิต มี 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย การคัดเลือกไม้ การทำหุ่นกลอง การขึ้นหน้ากลอง และการปรับแต่งเสียงกลอง (เชิด ขันดี ณ พล, 2540: 18-19) วัตถุประสงค์การผลิตผลิตขึ้นเพื่อใช้ในวงกลองยาวของตนเอง และจำหน่ายตามคำสั่งซื้อ ราคาจำหน่ายขึ้นอยู่กับขนาดกลอง ส่วนการว่าจ้างวงกลองยาวไปบรรเลงยังงานต่างๆ มีการว่าจ้างไปบรรเลงในงานประเพณีฮีตสิบสอง งานมงคล และงานจัดแสดงสินค้า ช่วงเวลาการว่าจ้างขึ้นอยู่กับเทศกาลกัน การเตรียมตัวใช้เวลาไม่เกิน 3 วัน หรือไม่ต้องเตรียมตัวเลยก็ได้เนื่องจากเป็นกลองยาวอาชีพ อัตราค่าจ้างขึ้นอยู่กับระยะทางและการตกลงกัน ทั้งการผลิตกลองยาวและการรับจ้างบรรเลงกลองยาวไม่ใช่อาชีพหลักของผู้ที่เกี่ยวข้อง อาชีพหลัก คือ การทำนาและรับจ้าง (ประวิทย์ ปะมาคะเต, 2560)

ด้วยคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรมกลองยาวที่มีต่อวิถีชีวิตผู้คนของชาวอำเภอวาปีปทุม 3 มิติประกอบด้วย ความสัมพันธ์กับประเพณีฮีต สิบสอง ความสัมพันธ์กับการถ่ายทอดภูมิปัญญา และความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจ ทำให้ต่อมาเมื่อมีแนวนโยบายผลักดันให้มีการหยิบยกวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่างๆ มาจัดเป็นงาน

ประเพณีประจำปี อำเภอวาปีปทุมนำโดยนายสุรศักดิ์ ชาญยุทธ์ นายอำเภอวาปีปทุมจึงได้มีการตัดสินใจหยิบยกวัฒนธรรมกลองยาวขึ้นมาส่งเสริมจัดเป็นงานประเพณีประจำปีของอำเภอวาปีปทุมในเวลาต่อมา

การจัดการงานประเพณี

พัฒนาการการจัดงานประเพณี งานออนซอนกลองยาวชาววาปี ของดีพื้นบ้านจังหวัดมหาสารคาม เป็นงานที่เกิดจากแรงผลักดันของนโยบายภาครัฐ 2 ประการ คือ แนวนโยบายของกระทรวงมหาดไทยที่ต้องการให้ทุกจังหวัดจัดงานกาชาดขึ้น เพื่อหาทุนสนับสนุนด้านการสาธารณสุข (พรชัย ศรีสารคาม, 2560) และแนวนโยบายของรัฐบาลพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ที่กำหนดให้ปี พ.ศ. 2530 เป็นปีแห่งการรณรงค์ส่งเสริมการท่องเที่ยว (สุริยา สมุทคุปต์ และคณะ, 2543: 8) นโยบายดังกล่าวนี้ได้ส่งผลให้นายสุรศักดิ์ ชาญยุทธ์ นายอำเภอวาปีปทุม ผลักดันให้มีการหยิบยกวัฒนธรรมกลองยาวขึ้นมาส่งเสริมจัดเป็นงานประเพณีประจำปี ภายใต้ชื่อการจัดงานว่างานออนซอนกลองยาวชาววาปี ของดีพื้นบ้าน จัดเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมกลองยาวในพื้นที่ให้คงอยู่ พัฒนางานออนซอนกลองยาวชาววาปี ของดีพื้นบ้านจังหวัดมหาสารคาม สามารถแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ พัฒนาการระยะที่ 1 (พ.ศ. 2539 – 2548) และพัฒนาการระยะที่ 2 (พ.ศ. 2548 – ปัจจุบัน)

พัฒนาการระยะที่ 1 ในช่วง 10 ปีแรก (พ.ศ. 2539 – 2548) เป็นระยะแห่งการก่อร่างสร้างตัวเพื่อหาแนวทางในการจัดงานที่เหมาะสม การจัดงานเริ่มจากนายสุรศักดิ์ ชาญยุทธ์ นายอำเภอวาปีปทุม ร่วมกับนายประภาส กิจจินดาโอภาส สมาชิกสภาจังหวัดมหาสารคาม และข้าราชการในอำเภอเป็นผู้ผลักดันเชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาประชุมเพื่อรับรองแนวคิดในการจัดงาน (ประภาส กิจจินดาโอภาส, 2560) งบประมาณในระยะแรกได้จากการเรียไร ต่อมาได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก

ภาครัฐ และภาคประชาชนที่จ่ายเงินซื้อบัตรเข้าชมงานและจากร้านค้าที่มาจำหน่ายสินค้าในงาน รูปแบบการจัดงานยังไม่ชัดเจน มีกิจกรรมประกอบด้วย การประกวดขบวนแห่ การประกวดขวัญใจกลองยาว การประกวดกลองยาว และการประกวดการออกร้านแสดงสินค้าของตำบลต่างๆ การติดตามประเมินผลยังไม่มีการดำเนินการ (สมจิต ปัตตานัง, 2560)

พัฒนาการระยะที่ 2 ในช่วง 12 ปีหลัง (พ.ศ. 2548 – ปัจจุบัน) เป็นระยะแห่งการเก็บเกี่ยวผลแห่งการลองผิดลองถูกของการจัดงานในระยะที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจการบริหารจัดการงานจากนายอำเภอวาปีปทุม และข้าราชการประจำ มาเป็นปราชญ์ท้องถิ่น นำโดยนายสมจิต ปัตตานัง ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอวาปีปทุม และนักการเมืองท้องถิ่น นำโดยนายประภาส กิจจินดาโอภาส นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลวาปีปทุม เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ยาวนานกว่าจึงสามารถสั่งสมประสบการณ์ได้มากกว่า งบประมาณมีความชัดเจนกว่าระยะที่ผ่านมา คือได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ และภาคประชาชนที่มีการจำหน่ายบัตรเข้าชมงานให้กับทุกครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในอำเภอวาปีปทุมและจากร้านค้าที่มาจำหน่ายสินค้าในงาน (เพ็ญศรี ปัตตานัง, 2560) รูปแบบการจัดงาน มีการเพิ่มกิจกรรมการประกวดธิดากลองยาวและมีสื่อนอนซอนกลองยาวเข้ามาเพื่อประชาสัมพันธ์การจัดงานให้เป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้น ส่วนกิจกรรมเดิมที่เคยจัดมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทั้งหมดเว้นการประกวดขวัญใจกลองยาวที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง การประกวดขบวนแห่ มีการจำกัดจำนวนคน และรถที่ใช้ในขบวนแห่เพื่อไม่ให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบ การประกวดกลองยาวมีการปรับเปลี่ยนประเภทการแข่งขันจากเดิมมีการประกวดกลองยาวแบบดั้งเดิม และประยุกต์ที่แตกต่างกันเพียงเครื่องดนตรีที่ใช้ในการแข่งขัน และท่วงทำนองการบรรเลง เหลือเพียงการประกวดแบบประยุกต์อย่างเดียวแต่มีการปรับกฎกติกาให้

วงกลองยาวทุกวงที่เข้าร่วมการแข่งขันมีการบรรเลงกลองยาวแบบดั้งเดิมก่อน จากนั้นจึงเริ่มมีการบรรเลงกลองยาวแบบประยุกต์ เพื่อคงความดั้งเดิมของการบรรเลงกลองยาวไว้ การประกวดออกร้านแสดงสินค้าของตำบลต่างๆ มีการกำหนดแนวทางการออกร้านและให้อิสระในการออกร้านของตำบลทำให้การออกร้านเป็นไปในทิศทางเดียวกันและมีการสร้างสรรค์มากขึ้น การติดตามประเมินผลเริ่มมีการให้ความสนใจดำเนินการติดตามประเมินผลบ้าง แต่ยังไม่จริงจังทำให้ไม่สามารถนำผลที่ได้จากการประเมินไปพัฒนาปรับปรุงงานประเพณีได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สมจิต ปัตตานัง, 2560)

แนวทางการจัดงานประเพณีที่ผ่านมา การจัดงานอนซอนกลองยาวชาววาปี ของดีพื้นบ้านจังหวัดมหาสารคาม มีกระบวนการดำเนินงาน 4 ส่วน คือ การประชุมระดมความคิดเห็น ที่มาของงบประมาณ การเตรียมงาน และการจัดงาน 1) การประชุมระดมความคิดเห็น มีการประชุมระดมความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดงาน 3 ส่วน คือ คณะกรรมการจัดงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และวงกลองยาว ซึ่งมีลักษณะการประชุมแบบบนลงล่าง (Top-down) คือ คณะกรรมการจัดงานเป็นผู้กำหนดนโยบายในภาพรวม (ประภาส กิจจินดาโอภาส, 2560) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับทราบแนวนโยบายจากคณะกรรมการจัดงานแล้วนำไปกำหนดนโยบายและแผนการดำเนินงานในส่วนของตำบลที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบ (ปรีชา งามดี, 2560) ส่วนวงกลองยาวเมื่อรับทราบแนวนโยบายจากคณะกรรมการจัดงานและจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้วจึงเริ่มมีการประชุมพูดคุยกันกับสมาชิกภายในวงเพื่อกำหนดว่าจะเข้าร่วมประกวดกลองยาวในปีนั้นหรือไม่ ถ้าเข้าร่วมควรมีการเตรียมตัวอย่างไร (สายัญญ์ รังสร้อย, 2560) จากนั้นจึงเข้าสู่กระบวนการจัดทำงบประมาณต่อไป 2) ที่มาของงบประมาณ คณะกรรมการจัดงาน ได้รับงบประมาณสนับสนุน

จากภาครัฐ และภาคประชาชนซึ่งได้จากการจำหน่ายบัตรเข้าชมงานให้กับทุกครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในอำเภอวาปีปทุมและจากร้านค้าที่มาจำหน่ายสินค้าในงาน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้รับงบประมาณจากการตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำปีของหน่วยงาน (องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแสง, 2560) และวงกลองยาว ได้รับงบประมาณจากการติดต่อว่าจ้างจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งงบประมาณที่ได้รับจากภาครัฐและภาคประชาชนมีส่วนสนับสนุนให้การจัดงานประเพณีดำเนินการขับเคลื่อนต่อไปได้ 3) การเตรียมงาน คณะกรรมการจัดงาน มีการเตรียมงานในส่วนของการประชาสัมพันธ์ การจัดทำหลักเกณฑ์การประกวดกลองยาวและการประกวดอื่นๆ และจัดเตรียมสถานที่ในภาพรวม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจัดเตรียมขบวนแห่ ขวัญใจกลองยาว การออกร้านแสดงสินค้าของตำบลต่างๆ และประสานวงกลองยาวเข้ามาแข่งขันประกวดกลองยาวในนามตำบลวงกลองยาวเตรียมการในส่วนการฝึกซ้อมกลองยาว นางรำ และการฝึกซ้อมกลองยาวร่วมกับนางรำเพื่อเตรียมเข้าแข่งขัน 4) การจัดงาน เมื่อถึงวันงานคือ วันศุกร์ วันเสาร์ และวันอาทิตย์ สัปดาห์ที่สามของเดือนธันวาคม คณะกรรมการจัดงานมีหน้าที่อำนวยความสะดวก และจัดการประกวดกลองยาว และการแข่งขันอื่นๆ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่จัดรูปแบบขบวนแห่ ขวัญใจกลองยาว การออกร้านแสดงสินค้าของตำบล และประสานวงกลองยาวเข้าแข่งขันประกวดกลองยาวในนามตำบล วงกลองยาวมีหน้าที่บรรเลงกลองยาวในขบวนแห่ เข้าประกวดกลองยาวในรอบคัดเลือก และเข้าประกวดกลองยาวในรอบชิงชนะเลิศ (หากผ่านเข้ารอบ) แต่ละฝ่ายดำเนินการจนการจัดงานแล้วเสร็จจนถึงวันสุดท้ายของการจัดงาน

ผลของการจัดงานประเพณี งานออนซอนกลองยาวชาววาปี ของดีพื้นบ้านจังหวัดมหาสารคาม ก่อให้เกิดทั้งผลสำเร็จของการจัดการ

งาน และสิ่งที่ควรพัฒนาต่อไป ผลสำเร็จของการจัดการงาน มี 6 ประการ ประกอบด้วย 1) เกิดความภาคภูมิใจในการส่งเสริมวัฒนธรรม การจัดงานประเพณีทำให้ได้รับการยอมรับจากทางจังหวัดมหาสารคามว่ากลองยาวเป็นเครื่องดนตรีประจำจังหวัด และเมื่อมีการนำวงกลองยาวของอำเภอไปแสดงยังพื้นที่อื่นด้วยการแสดงที่มีเอกลักษณ์จึงเป็นที่ชื่นชมของผู้พบเห็นนำมาซึ่งความภาคภูมิใจกับกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับการจัดงาน (สมจิต บัตตานัง, 2560) 2) เกิดการสร้างศิลปินพื้นบ้านอีสาน ทำให้เด็กและเยาวชนหันมาให้ความสนใจดนตรีพื้นบ้าน เข้ามาฝึก มาหัด และเล่นดนตรีกันมากขึ้น (ชัยศรี วัฒนราช, 2560) 3) เกิดการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันทางด้านวัฒนธรรม มีคณะกรรมการจัดงาน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และวงกลองยาว ซึ่งหากไม่มีการจัดงานประเพณีขึ้นก็ยากที่จะมีพื้นที่การทำงานร่วมกันเช่นนี้ (ปรีชา งามดี, 2560) 4) เกิดการสร้างความรักความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่คณะ การจัดงานประเพณีไม่สามารถดำเนินการได้ด้วยคนเดียวแต่จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่ายทำให้งานประสบผลสำเร็จซึ่งเป็นการสร้างความสามัคคีอย่างหนึ่ง (ประภาส กิจจินดาโอภาส, 2560) 5) เกิดการสร้างงานอาชีพและรายได้ โดยเฉพาะการผลิตกลองยาวและการว่าจ้างวงกลองยาวไปบรรเลงยังพื้นที่ต่างๆ ทำให้เกิดการขยายตัวของกลุ่มผู้ผลิตกลองยาวและมีการว่าจ้างวงกลองยาวไปบรรเลงยังพื้นที่ต่างๆ เพิ่มมากขึ้น (ชัยศรี วัฒนราช, 2560) 6) เกิดการปรับประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษา มีการกำหนดเป็นหลักสูตรให้เด็กและเยาวชนในพื้นที่ได้เรียนวิชากลองยาว เป็นการสืบสานวัฒนธรรมในรูปแบบหนึ่ง (ประภาส กิจจินดาโอภาส, 2560) อย่างไรก็ตามการจัดงานประเพณียังมีสิ่งที่ควรพัฒนาต่อไป 2 ประการ คือ 1) การแบ่งปันผลประโยชน์ของการจัดการงานที่ยังไม่เหมาะสม โดยเฉพาะรายได้จากรางวัลการประกวดกลองยาวที่ไม่สอดคล้องสัมพันธ์

กับเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป (ชัยศรี วัฒนราช, 2560) และ 2) เกิดการตั้งคำถามถึงความไม่โปร่งใสในการบริหารจัดการงาน โดยเฉพาะงบประมาณที่ได้รับจากภาคประชาชน (กัญญาณัฐ จุลศรี, 2560) ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรพิจารณาดำเนินการจัดการแก้ไขให้เหมาะสมต่อไป

แนวทางการพัฒนางานประเพณี

การจัดงานประเพณีที่ผ่านมาสอดคล้องกับผลการศึกษาของนักวิชาการท่านอื่นใน 2 ประเด็น คือ ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม และขั้นตอนการมีส่วนร่วม ประเด็นแรก ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมสอดคล้องกับผลการศึกษาของเจมส์ แอล. เครย์ตัน (James L. Creighton 2002) ในเรื่องการตัดสินใจนั้นมีผลจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้เกิดการสนับสนุนต่อผลการตัดสินใจ เนื่องจากข้อเท็จจริงพบว่าการจัดงานประเพณีเกิดจากแรงผลักดันของภาครัฐ ทำให้กลุ่มคนชั้นนำในอำเภอลำปำ เช่น นายอำเภอ เป็นต้น ต้องตอบสนองต่อแนวโน้มนโยบาย จึงตัดสินใจหยิบยกวัฒนธรรมกลองยาวที่มีรากฐานในอำเภอนี้ขึ้นมาส่งเสริมจัดเป็นงานประเพณี กลุ่มคนอื่นที่ถูกเชิญมาร่วมในกระบวนการตัดสินใจเป็นแต่เพียงผู้ถูกกระทำเพื่อสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นต่อกระบวนการตัดสินใจเท่านั้น และประเด็นที่สอง ขั้นตอนการมีส่วนร่วมสอดคล้องกับผลการศึกษาของบวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล (2550) และการศึกษาของวิมา เที่ยงธรรม สุนีย์ ละกำป็น และอาภาพร เผ่าวัฒนา (2555) ทั้งประเด็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ที่มีความเสมอภาคในกลุ่มเดียวกัน และมีลักษณะสั่งการจากบนลงล่าง (Top-down) ในกลุ่มที่ต่างกัน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ผู้คนทุกภาคส่วนในอำเภอลำปำมีส่วนร่วมในการจัดหางบประมาณ การเตรียมงาน และการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์มีทั้งผลประโยชน์ทางวัตถุ ที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ ผลประโยชน์ทางด้านสังคม ที่ส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมกลองยาว และผลประโยชน์ส่วนบุคคล ที่ส่งผลให้เกิดความภาค

ภูมิใจในการส่งเสริมทางวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล มีการติดตามประเมินผลใน 3 ส่วน คือ คณะกรรมการจัดงาน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และวงกลองยาว การติดตามประเมินผลทั้งหมดนำมาใช้เพื่อปรับปรุงการจัดการงานให้มีประสิทธิภาพต่อไป ความสอดคล้องของข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่ทำการศึกษาและแนวคิดทฤษฎีทำให้สามารถอธิบายได้ว่าการจัดงานออนซอนกลองยาวชาววาปี ของดีพื้นบ้านจังหวัดมหาสารคาม เป็นการจัดการงานที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน

อย่างไรก็ตามการจัดการงานประเพณีที่ผ่านมา พบว่ามีปัญหาในการจัดการ 3 ประการ คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ไม่มีผู้แทนวงกลองยาว และกลุ่มผู้ผลิตกลองยาวซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียกับวัฒนธรรมกลองยาวโดยตรงเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในองค์ประกอบของคณะกรรมการจัดงาน และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (ขณะจัดงานประเพณี) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ เงินรางวัลที่ได้รับจากการแข่งขันไม่สอดคล้องกับค่าใช้จ่ายที่เสียไปและไม่สอดคล้องสัมพันธ์กับสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งเกิดการตั้งคำถามถึงความไม่โปร่งใสในการบริหารจัดการงาน และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ในส่วนของคณะกรรมการจัดงานมีการติดตามประเมินผลไม่สม่ำเสมอ และในส่วนขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น มีการติดตามประเมินผลเฉพาะด้านที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นการประเมินผลที่ไม่สะท้อนภาพการติดตามประเมินผลที่แท้จริงและขาดประสิทธิภาพ

ด้วยเหตุนี้จึงมีการนำเสนอแนวทางการพัฒนางานออนซอนกลองยาวชาววาปี ของดีพื้นบ้านจังหวัดมหาสารคาม 4 ประการ ประกอบด้วย การปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการงาน การปรับปรุงการจัดสรรเงินรางวัลการประกวดกลองยาว การประชาสัมพันธ์ชี้แจงงบประมาณรายจ่ายในการจัดงาน และการปรับปรุงการติดตามประเมินผล ดังนี้

1. การปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการงาน เห็นควรให้มีการคัดเลือกตัวแทนจากกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง ประกอบด้วย กลุ่มหัวหน้าวงกลองยาว และกลุ่มผู้ผลิตกลองยาว เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในคณะกรรมการจัดงาน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ขณะจัดงานประเพณี) เพื่อให้ตัวแทนเหล่านั้นเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เป็นปากเป็นเสียง เป็นตัวแทนกลุ่มของตัวเองในการเสนอแนะ ดำเนินการ การรับผลประโยชน์ และติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมกลองยาวในการจัดงานประเพณีให้คงอยู่ และให้เกิดความเท่าเทียมในการมีส่วนร่วมตัดสินใจของผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่มอย่างเสมอภาค

2. การปรับปรุงการจัดสรรเงินรางวัลการประกวดกลองยาว เห็นควรให้มีการจัดสรรเงินรางวัลจากการประกวดกลองยาวให้มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับค่าใช้จ่ายในการเตรียมการที่เสียไปโดยคำนึงถึงสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้กับวงกลองยาวที่เข้าร่วมประกวดแข่งขัน และเป็นการเปิดโอกาสให้วงกลองยาวจากต่างถิ่นเข้ามาร่วมประกวดในงานประเพณี

3. การประชาสัมพันธ์ชี้แจงงบประมาณรายจ่ายในการจัดงาน เห็นควรให้มีการประชาสัมพันธ์ชี้แจงงบประมาณรายจ่ายให้ผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนและประชาชนในอำเภอลำปุมที่สนับสนุนงบประมาณในการจัดงานทุกครัวเรือนทราบอย่างสม่ำเสมอ และทั่วถึง เพื่อช่วยให้มีการตรวจสอบและทำให้เกิดความไว้วางใจกันระหว่างคณะกรรมการจัดงานกับภาคประชาชนที่อยู่ในอำเภอลำปุม

4. การปรับปรุงการติดตามประเมินผล เห็นควรให้มีการติดตามประเมินผลการจัดงานประเพณีอย่างจริงจัง ทั้งในส่วนของคณะกรรมการจัดงาน และในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การติดตามประเมินผลควรมีทั้งความสำเร็จของการ

ดำเนินการ สภาพปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่ระหว่างการจัดงาน เพื่อนำผลของการติดตามประเมินมาใช้ในการประกอบการตัดสินใจในการจัดงานประเพณีให้มีประสิทธิภาพมากกว่าที่เป็นอยู่

การอภิปรายและสรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง การพัฒนางานออนซอนกลองยาวชาววาปี ของดีพื้นบ้านจังหวัดมหาสารคาม มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรม การศึกษาพบว่า การจัดงานประเพณีที่ผ่านมา มีจุดแข็งซึ่งเป็นผลสำเร็จของการจัดงาน 6 ประการ คือ 1) เกิดความภาคภูมิใจในการส่งเสริมวัฒนธรรม 2) เกิดการสร้างศิลปินพื้นบ้านอีสาน 3) เกิดการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันทางด้านวัฒนธรรม 4) เกิดการสร้างความรักความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่คณะ 5) เกิดการสร้างงานอาชีพและรายได้ และ 6) เกิดการปรับประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษา แต่อย่างไรก็ตามยังพบจุดอ่อนที่ควรพัฒนาต่อไป 3 ประการ คือ 1) การไม่มีผู้แทนวงกลองยาวและกลุ่มผู้ผลิตกลองยาวเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมตัดสินใจในคณะกรรมการจัดงานและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) การแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากการแข่งขันกลองยาวยังไม่เหมาะสมและเกิดคำถามในเรื่องความโปร่งใสในการบริหารจัดการงาน และ 3) การติดตามประเมินผลที่มีอยู่ไม่สะท้อนภาพการจัดการงานที่แท้จริงและขาดประสิทธิภาพ

แนวทางการพัฒนางานออนซอนกลองยาวชาววาปี ของดีพื้นบ้านจังหวัดมหาสารคาม มี 4 ประการ คือ 1) ปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการงานโดยการคัดเลือกตัวแทนกลุ่มหัวหน้าวงกลองยาว และกลุ่มผู้ผลิตกลองยาวเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนการจัดงาน 2) ปรับปรุงการจัดสรรเงินรางวัลการประกวดกลองยาวให้สอดคล้องสัมพันธ์กับค่าใช้จ่ายตามสภาพเศรษฐกิจ

ที่เปลี่ยนแปลงไป 3) ประชาสัมพันธ์ชี้แจงงบประมาณรายจ่ายในการจัดงานให้ผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนทราบอย่างสม่ำเสมอและทั่วถึง และ 4) ปรับปรุงการติดตามประเมินผลให้มืออย่างสม่ำเสมอ และรอบด้าน เมื่อดำเนินการตามที่เสนอแล้วจึงช่วยให้ชุมชนผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมเกิด

สำนึกความเป็นเจ้าของ ร่วมแสดงความคิดเห็นกล้าตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นซึ่งทำให้การจัดการมีความเข้มแข็งยั่งยืนตั้งแต่เริ่มต้นและส่งผลให้การอนุรักษ์และพัฒนาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมมีความสร้างสรรค์และยั่งยืนต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กัญญาณัฐ จุลศรี. (2560). ผู้อำนวยการกองการศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลโคกสีทองหลาง. สัมภาษณ์, 18 เมษายน.
- เครย์ตัน, เจมส์ แอล. (2545). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน*. แปลจาก A Guide book for innolving citizens in community decision making. แปลโดยวันชัย วัฒนศัพท์. ขอนแก่น: สถาบันพระปกเกล้า.
- ชัยศรี วัฒนราช. (2560). หัวหน้าวงกลองยาวลูกน้ำเค็ม. สัมภาษณ์, 9 เมษายน.
- เชิด ชันดี ณ พล. (2540). เทียง พิณทะปะกัง กับอาชีพทำกลองยาวรายได้ปีละเหยียบแสน ที่มหาสารคาม. *เทคโนโลยีชาวบ้าน* 9,167 (พฤษภาคม): 18-19.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. (2550). *ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม*. หนังสือชุดความรู้ด้านการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี เล่มที่ 3. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- ประภาส กิจจินดาโอภาส. (2560). นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลวาปีปทุม. สัมภาษณ์, 9 เมษายน.
- ประวิทย์ ปะมาคะเต. (2560). หัวหน้าวงกลองยาวสีทองยุคใหม่. สัมภาษณ์, 17 เมษายน.
- ปรีชา งามดี. (2560). รักษาการผู้อำนวยการกองการศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแสง. สัมภาษณ์, 18 เมษายน.
- พงษ์ศิลป์ สิมวิเศษ. (2540). *ไฟฟ้าสาธารณะกับวิถีชีวิตของชาวบ้านทองหลาง ตำบลโคกสีทองหลาง อำเภอลำปุม จังหวัดมหาสารคาม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พรชัย ศรีสารคาม. (2560). อดีตประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม. สัมภาษณ์, 8 เมษายน.
- เพ็ญศรี ปัตตานัง. (2560). ประธานชุมชนโสมนัส เทศบาลตำบลลำปทุม. สัมภาษณ์, 9 เมษายน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วีณา เทียงธรรม สุนีย์ ละกำป็น และอาภาพร เผ่าวัฒนา. (2555). *การพัฒนาศักยภาพชุมชน : แนวคิด และการประยุกต์ใช้*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: แดเน็กซ์ อินเตอร์คอร์ปอเรชั่น.
- ศุภชัย ศรีวิเนตร และคณะ. (2539). *รายงานการวิจัยเรื่องกลองยาวชาววาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม*. มหาสารคาม: สภาวัฒนธรรมอำเภอลำปทุม จังหวัดมหาสารคาม.
- สมจิต ปัตตานัง. (2560). ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอลำปทุม จังหวัดมหาสารคาม. สัมภาษณ์, 9 เมษายน.
- สมบัติ ทับทิมทอง. (2544). *สภาพการดำรงอยู่ของคณะกลองยาวอำเภอลำปทุม จังหวัดมหาสารคาม*.

(รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สมร เป้าสิงห์. (2559). ทายกวัดบูรพา บ้านเหล่าก้างปลา ตำบลโพธิ์ชัย. สัมภาษณ์, 6 กันยายน.

สายัญณ์ รังส้อย. (2560). หัวหน้าวงกลองยาวจอกขวางคำ. สัมภาษณ์, 16 เมษายน.

สุมิตรา ทองพูล. (2554). *วัฒนธรรมกลองยาว: การแข่งขัน การอนุรักษ์ และพัฒนา เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรม อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สุริยา สมุทคุปต์ และคณะ. (2543). *รายงานวิจัยเรื่องการเมืองวัฒนธรรมในบุณยะเหวตร้อยเอ็ด*. นครราชสีมา: ห้องไทยศึกษานิตน์ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

สุวิทย์ ชีรสาดัด. (2551). *เศรษฐกิจอีสานหลังมีทางรถไฟ (พ.ศ.2443-2488)*. ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุวิทย์ นามวิเศษ. (2560). หัวหน้าวงกลองยาวเทพนิมิต. สัมภาษณ์, 17 เมษายน.

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแสง. (2556). *รายงานผลการปฏิบัติกิจกรรมโครงการสืบสานประเพณีออนซอนกลองยาวชาววาปีปทุม ประจำปี 2555*. 18 มกราคม.